

Мнозинството трябва да отнеме правомощията от президента*Промените във ВСС няма да решат структурния дефект на съдебната система*

казва изпълнителният директор на "Риск монитор" Стефан Попов в интервю на Красен Николов

31 Март 2010

Как преценявате мотивите за импийчмънта на президента? Какво всъщност бива питан Конституционния съд от това мнозинство от 162-ма души?

Мотивите за импийчмънт не са по същество мотиви за импийчмънт. Те са по-скоро анализ на дефектите на самата президентска институция и своеобразен анализ на поведението на лицето Първанов. Вярно е, че той рязко се е политизирал, че е извършил някаква пошлост, записвайки тайно финансовия министър и че е злоупотребил президент за България. Към всички тези наблюдения могат да се добавят и други оценки, но в тях няма нищо, което да напомня нарушаване на конституцията или държавна измяна. Президентът може да бъде отстранен само при наличие на доказателства в тези две посоки. Но, изобщо, нарушение на конституцията е доста широк и хлъзгав терен. Така че, в крайна сметка мотивите за импийчмънт повече приличат на коментар на политически анализатор. Те са оформени като обвинение, но то няма да издържи в Конституционния съд. Въпросът е дали един или двама съдии ще излязат с особено мнение. Това би било доста любопитно, но слабо вероятно.

Стефан Попов

Какви са всъщност шансовете един конституционен съдия да формира особено мнение? Той трябва да прецени като недопустимо поведението на Първанов, което обаче естествено следва от конституционния модел, т.е. съдията да прехвърли върху политика Първанов собственото си несъгласие с тази конституционна конструкция. Е, това би било доста особено "особено" мнение.

След като смятате, че тези мотиви няма да издържат, къде виждате спекулацията в тях?

Депутатите твърдят много спекулативно, че т. нар. единство на нацията трябва да бъде видяно в парламента, тъй като сме парламентарна република. Да, но самият Първанов е избран с народен вот и така по естествен начин е алтернатива на парламентарния вот.

Тази конституция е разделила прословутия народен вот на два народни вота. Това е структурен проблем, който докато не бъде преодолян, постоянно ще създава конкретни конфликти. Трябва директният вот, с който се избира президента да бъде ликвидиран, но това води до серия въпроси, които засега нямат отговор. Аз съм привърженик на наглед безумната идея България да построи втора камара на парламента. По тази идея се е дебатирало само по време на учредително събрание и е била отхвърлена като прекалена претенция на някои политици за нобилитет. Сега тази идея също е малко вероятно да бъде осъществена, макар че среща подкрепата на някои политици и всъщност не е толкова комплицирана, колкото изглежда. Нейният стратегически потенциал е колосален, но така или иначе не е реалистична.

Носят ли тези мотиви риск? Възможно ли е при едно категорично решение, с което те биват отхвърлени, моделът да стане още по-зле изглеждащ, а следващият президент да е още по-бъбрив?

Вярно наблюдение. Ако КС застане категорично на страната на Първанов в този конфликт, това ще даде основния всеки следващ президент да се политизира още повече. Съдът излезе през 1995 г. с тълкувателно решение, в което се казва, че макар да "олицетворява единството на нацията", президентът може да изказва свои конкретни мнения, позиции и оценки за политическия процес. В една от точките съдът казва, че дали балансът между политическа позиция и представителна функция е нарушена трябва да се преценява във всеки един конкретен случай.

С това решение самият КС си е връчил още едно правомощия и е използвал момента да се направи по-важен при едни бъдещи спорове. Ето това се случи: има едни сравнително слаби мотиви, които са верни, но не са мотиви за обвинение. И ако съдът застане едностранно на страната на Първанов, чрез този конкретен казус ще се даде много по-силна мотивация за президента в бъдеще да говори самостоятелно срещу управляващото мнозинство. Така балансът ще се наруши много повече отколкото досега сме наблюдавали.

Отвъд действията по импийчмънт минимумът, който трябва да се постигне, е да се отнемат серия от правомощия на президента. Най-вече квотите при назначаване, включително в КС, работата с генералитета, непременно трябва да се отнемат правата върху разузнаванията, които той има по неясни причини, дипломатите и пр. Заради съгласувателните процедури, процесът по назначаване на дипломати е блокиран от 1992-93 година. При неговото отпушване започват едни срамни пазарлъци между президента и министър-председателя. Това трябва да престане. Това са действия по свиване на правомощията и укротяване на вродената склонност на президента да безумства, без да нарушава конституцията. Разбира се, радикалният ход е да се смени начина на избор. Но за това едва ли има достатъчна смелост и въображение в мнозинството.

Управляващите от ГЕРБ дадоха заявка, че техният вариант на правосъдна реформа ще засегне основно структурата на Висшия съдебен съвет. Това ли е основния проблем в системата?

Не. Проблемите ще си останат дори след промяна и модифициране на ВСС. Организацията на съдебната власт е цялостно събъркана, тъй като в една власт, наречена "съдебна", са събрани три институции – съд, прокуратура и следствие. Преди 12-13 години в Народното събрание за първи път се чуха експертни гласове, които посочваха този проблем. Заговори се за извеждане на прокуратурата от съдебната власт. Интересно е, че тогава тези гласове идваха от БСП в лицето на Младен Червеняков. Но едва в процеса на приемане на България в ЕС сериозно се проумя, че съдебната власт е в лошо състояние. Това доведе и до разбирането, че има дълбок структурен проблем. Събирането на трите отделни институции в една власт е уродливо, дефектно и противоестественно от гледна точка на самата конституционна идея. Докато това не се промени, както и да бъде структуриран ВСС, проблемите ще продължат да съществуват.

През 90-та година прокуратурата и следствието се виждаха основателно като представителство на старата репресивна машина. Дори и сега е силен предрасъдъкът определени институции да бъдат правени

независими, да получават автономия до степен на безотчетност. Целта е да се успокоят хората, че тече тече демократичен процес и институциите са деполитизирани. По силата на тази публична манипулация и логика, следствието бе извадено от МВР, където бе част от Държавна сигурност, и бе пренесено в съдебната власт с магистратски статут. Прокуратурата бе включена в съдебната власт, за да се свързва с неща като "правосъдие, съд и справедливост", защото е трябвало да се внуши, че тези органи на репресията вече са под контрол.

В някои държави има подобни на българската организации, но там те са формирани и проверени от дълга традиция. Когато, обаче, изграждаш държава наново чрез изцяло нова конституция, обединяването на независимата съдебна власт с институции, които не могат и не трябва да бъдат независими, е доста проблематично. Прокуратурата трябва да се извади от съдебната власт. Това вече децата го разбират. Едва тогава ще може да се мисли за ВСС, който да бъде административен орган на самия съд. Идеята, че трите институции могат да бъдат управлявани заедно става все по-неудържима. Поправки в органа, който управлява една изначално събъркана структура, няма да доведат до нищо.

Проблем обаче остава Конституционния съд.

Проблем е решението от 2003 г., в което се казва, че за промяна в структурата на държавната власт е необходимо Велико Народно събрание. Ако изпреварим доста събитията и си помислим, че все пак реформата е възможна, има варианти, в които ВСС е свързан само с автентичния магистрат, какъвто е съдията. Вариантите за структурирането му са много. Според мен съдебният съвет не би трябвало да има повече от 12-15 члена и мандатът им трябва да е по-малък от сегашния. Сега с този мандат ВСС се зацикля в собствената си автономия и започва да прави предимно политика, което не му е точно работа.

Трябва да се помисли и в каква степен да бъде предоставена автономия на управляващия орган. Имаме примера на Италия, където прекалената автономност създава проблеми на самата управленска институция: архаичен общ изглед на системата с висока средна възраст на магистратите, тъй като системата започва да работи за собственото си възпроизвеждане. Тя трябва да бъде открита и отчетна. Това обаче е въпрос на бъдещ дебат, който сега, при този еклетичен вид на съдебната система, няма смисъл.

До каква степен решенията на КС се използват за оправдание от управляващите, за да не провеждат реформи?

От една страна е вярно, че решението на Конституционния съд от 2003 година се цитира като непреодолима бариера. Многого напомняния, че има такова решение, го втвърдяват още повече, дори повече, отколкото този състав на КС вероятно мисли по този въпрос. Това решение, така или иначе, го има. Аз обаче мисля, че едно по-смело мнозинство трябва и може да опита две неща при внимателно обмисляне.

Единият начин е дръзка атака, която да предизвика КС да се оттегли от решението си. КС няма как сам да се оттегли, той трябва да бъде сезиран. Но не да бъде питан за тълкувателно решение, при което е вероятно да преповтори решението си от 2003 година. Трябва да се опита със закон, който видимо противоречи на решението от 2003 година и тогава да се види дали този съд би го преповторил. След като публично се говори, че бариерата за промени наречена "Велико Народно събрание" е абсурдна, възможно е при едно по-дръзко законодателство съдът да се оттегли от старото си решение. За тази цел самият закон трябва да бъде добре обществено подкрепен, разумен, да не е някаква ексцентрична мярка.

Другият начин е да се правят по-бързи, но по-малки "подкопаващи" промени. Такава е практиката особено в САЩ. През 1973 година Върховният съд в САЩ обявява абортът за универсално човешко право. След това разни сили се надигат срещу това решение, но никой не може да го оспори директно. То бива подкопавано по малко, за да се стигне накрая до ситуация, в която отделните щати приемат свое, по-специфично законодателство по въпроса.

Аз бих заложил на по-острата стратегия за директна атака срещу догмата от 2003 година. Така или иначе нищо не се губи. Трябва да бъде направен опит да се предизвика КС. И да видим дали този КС с напълно различен състав ще застане зад едно решение, което всеки съдия вече е разбрал, че е напълно погрешно. Самият съд ще бъде поставен пред тежка дилема: да коригира свое старо нелепо решение или да се делегитимира публично.

В края на мандата на предното правителство се заговори за изваждането на прокуратурата от съдебната власт. Сегашното правителство обаче твърдо декларира, че това няма да се прави. Какво е вашето обяснение?

Това се дължи на две неща. Първо, правосъдният министър е прокурор. Всички прокурори смятат, че е най-добре прокуратурата да бъде независима. Ако висш прокурор застане на позиция, че е по-добре тази институция да напусне съдебната власт, той ще бъде бламиран от собствената си колегия като човек предал каузата на прокурорската автономия. Това е гилдия, която по този начин се пази. Дори радикални, последователни и почтени прокурори, каквато е и правосъдния министър Маргарита Попова, живеят откровено и истински с предразсъдъка, че прокуратурата трябва да е независима и така ще се развива най-добре. Макар да знаят, че по света най-общо не е така, те смятат, че това е характерният български модел. Няма характерен български модел, когато създаваш държава през нова конституция.

Специфичните модели са възможни в държави като Великобритания, където 1000 години нещата са се наслагвали и са придобили определена форма. В държави от френския тип, при които след поредна революция те започват да се строят отново, е по-добре да се приеме нещо, което е теоретично оправдано, а не наложено от дълга практика, каквато у нас няма.

© Copyright Mediapool

1980 69834